

Կարծիք

Միքայել Արմենի Նավասարդյանի «ՀՆԱ արտադրության արդյունավետության գնահատումը տնտեսական աճի որակի բարելավման համատեքստում (ՀՀ նյութերով)» ատենախոսության վերաբերյալ՝ ներկայացված Հ.00.02 - «Տնտեսության, նրա ոլորտների տնտեսագիտություն և կառավարում» մասնագիտությամբ տնտեսագիտության թեկնածուի գիտական աստիճանի հայցման համար:

Ատենախոսության թեմայի արդիականությունը

Ատենախոսը գտնում է, որ ժամանակակից տնտեսական իրականությունը հետազոտելիս տնտեսագետները դուրս են բերում և առերեսվում են տնտեսական աճի և հասարակության բարօրության միջև կապի խզումը փաստող տարբեր էմպիրիկ ապացույցների հետ: Իսկ ընդհանրապես, երկրի տնտեսության համալիր ուսումնասիրության տեսանկյունից միայն քանակական գնահատականները բավարար չեն: Պետք են նաև որակական շեշտադրումներ: Այս տեսանկյունից տնտեսական աճի որակի նկարագրի մեջ հատկապես կարևոր են տնտեսական արդյունավետության դրսևորումները, քանզի ժամանակակից աշխարհում տնտեսական աճին ամենամեծ նպաստ ունեցող գործոնն արդյունավետությունն է: ՀՀ-ում տնտեսական արդյունավետության գնահատման տարաբնույթ մեթոդների կիրառումը և տնտեսական աճի հետազոտության քանակականից դեպի որակական չափումների անցումը կարող է օգնել ՀՀ տնտեսական աճն առավել արդյունավետ և որակյալ դարձնել: Դրանով հանդերձ, ըստ ատենախոսի, հիմքեր կստեղծվեն նոր որակի հետազոտությունների համար (էջ 3-4):

Հետազոտության նպատակներն ու խնդիրները

Հետազոտության նպատակը ՀՀ ՀՆԱ արտադրության արդյունավետության և տնտեսական աճի որակի վերլուծությունն ու գնահատումն է: Դրա հետ կապված ատենախոսը լուծել էն հետևյալ խնդիրները՝

- ուսումնասիրել է արտադրողականության և տնտեսական արդյունավետության գնահատման միջազգային փորձը, դուրս է բերել առավել տարածված մոտեցումները և մեթոդները, դրանց միջոցով գնահատել է ՀՀ ՀՆԱ արտադրության արդյունավետությունը, դրա դինամիկան և կառուցվածքը,

- բացահայտել է ՀՆԱ արտադրության արդյունավետության դերը տնտեսական աճի որակի ձևավորման և դրսևորման գործընթացներում,
- բացահայտել է ՀՀ տնտեսության կառուցվածքային առանձնահատկությունները՝ ըստ ոլորտների և վարչատարածքային միավորների, և դուրս բերել դրանցում նկատվող որակական դրսևորումները,
- գնահատել և վերլուծել է ՀՀ տնտեսության որակն ու դրա դինամիկան,
- բացահայտել է ՀՀ տնտեսական աճի և դրա որակի միջև խզումը,
- մոդելավորել է տնտեսության որակը, ստացված մոդելը կիրառել է ՀՀ նյութերով և դրա միջոցով աջակցել տնտեսության որակի բարելավմանն ուղղված քաղաքականության մշակմանը:

Գիտական նորույթը

Ատենախոսական հետազոտության գիտական նորույթ պարունակող ամենակարևոր արդյունքներն, ըստ հեղինակի, հետևյալն են՝

1. Պարամետրային և ոչ պարամետրային մեթոդներով, մասնավորապես՝ համապատասխանաբար Մալմքվիսթի համաթվի և ստոխաստիկ սահմանի մոդելի կիրառմամբ գնահատվել է ՀՀ՝ ՀՆԱ արտադրության արդյունավետությունը:
2. Մալմքվիսթի համաթվի միջոցով դուրս են բերվել ՀՀ ընդհանուր գործոնային արտադրողականության կառուցվածքը բացատրող քանակական գնահատականները:
3. Որոշվել են ՀՀ տնտեսության ճյուղային, ներճյուղային և տարածքային կենտրոնացվածության մակարդակներն ու գնահատվել է դրանց փոխառնչությունը երկրի ՀՆԱ ծավալների փոփոխություններին:
4. Մշակվել է տնտեսության որակի սիմուլյացիոն մոդել, որը հնարավորություն է տալիս դիտարկել երկրի տնտեսության որակի փոփոխությունները իմիտացված տարբեր շոկերի պարագայում, ինչպես նաև տնտեսության որակի բարելավման քաղաքականության համար մշակել հասցեական լուծումներ: Տնտեսական արդյունքի որակի մշտադիտարկման համար մշակված համաթվի և մոդելի հիման վրա ստեղծվել է առցանց հարթակ, որտեղ կարելի է նաև իրականացնել համապատասխան սիմուլյացիաները և հետևել համակարգի վարքագծի փոփոխություններին:

Ատենախոսության հիմնական բովանդակությունը

Ներածությունն անց հիմնավորված է ատենախոսության թեմայի արդիականությունը, ձևակերպված են ուսումնասիրության նպատակը և հիմնական խնդիրները, սահմանված են աշխատանքի արդյունքների գիտական նորույթը ու գործնական նշանակությունը:

Ատենախոսության առաջին՝ «Տնտեսության արդյունավետության և որակի ուսումնասիրության տնտեսամեթոդաբանական հարցերա ու գնահատման միջազգային փորձը» գլխում հեղինակը դիտարկում է տնտեսական արդյունավետության գնահատման տեսամեթոդաբանական հարցերը (էջ 8-21) և տնտեսական աճի որակի գնահատման միջազգային փորձը (էջ 28-30): Առանձին քննարկում է ՀՆԱ արտադրության արդյունավետության և տնտեսական աճի որակի փոխառնչությունները: Արդարացիորեն նշում է, որ տնտեսական աճի որակի բացակայության պայմաններում սոցիալական բևեռացումն ուժեղանում է: Մասնավորապես, ՀՀ պարագայում տնտեսական աճի հիմնական մասնաբաժինը ձևավորվում է ընդհանուր գործոնային արտադրողականության հաշվին (էջ 39-42):

Ատենախոսության երկրորդ՝ «Տնտեսական արդյունավետության և տնտեսական աճի որակի գնահատումը» գլխում հեղինակը քննում է ՀՀ ՀՆԱ արտադրության արդյունավետության պարամետրային և ոչ պարամետրային գնահատման հիմնախնդիրը, վերլուծում տեխնոլոգիական արդյունավետության փոփոխության և բուն արտադրության արդյունավետության փոփոխության (էջ 48) ազդեցությունը ՀՀ տնտեսության վրա 2000-2021թթ., համեմատում դա այլ 47 երկրների հետ (էջ 51-53): Վերլուծության արդյունքում ատենախոսը փաստում է, որ միջին եկամուտ ունեցող երկրների մեջ ՀՀ ՀՆԱ թողարկման արդյունավետությունը (ՍՍՄ) 39-րդն է (էջ 61): Այնուհետև ատենախոսը քննարկում է տնտեսության կառուցվածքի ազդեցությունը ՀՆԱ արտադրության վրա: Մասնավորապես, կանգ է առնում տնտեսության կենտրոնացվածության մակարդակի դինամիկայի վրա (էջ 65-74), իրավացիորեն նշում տնտեսության գերկենտրոնացվածությունը Երևանում (էջ 73) և այդ խնդիրը կապում է ՀՀ տնտեսության կառուցվածքային առանձնահատկությունների հետ:

Ատենախոսության երրորդ՝ «ՀՀ տնտեսության որակի վերլուծությունը և դրա բարելավման պլանավորումը» գլխում հեղինակն առաջարկում է ՏԱՈՀ ցուցանիշը՝ վերլուծելով 78 երկրների համապատասխան ինդեքսները 18 տարիների ընթացքում (էջ 99-102): Ատենախոսը յուրովի է բացահայտում ՏԱՈՀ ցուցանիշի գծով ՀՀ հետնապահ լինելու պատճառները: Մասնավորապես, նա նշում է ՀՀ-ում կրթության վրա կատարվող ցածր ծախսերի և մշակող արդյունաբերության տեխնոլոգիական հետամնացության պարագաները (էջ 106): Տարբեր երկրների միջև ՏԱՈՀ բազմաբնույթ համեմատական դիտարկումները փաստում են, չնայած քանակական աճի պայմաններում աճի որակով պայմանավորված կարող է լինել կենսամակարդակի անկում: Հայաստանի պարագայում տնտեսության որակի աճը հետ է մնում իրական ՀՆԱ աճից՝ 2.4 տոկոսային կետով: Վերջում ատենախոսը շարադրում է տնտեսական աճի որակի սիմուլյացիոն մոդել (էջ 126-129), հնարավորություն տալով պրակտիկայում ունենալ "առանցքային գործիք": Նա, մասնավորապես, առաջարկում է սիմուլյացիոն մոդել, որով 3 տարվա ընթացքում այլ հավասար պայմաններում ՀՀ տնտեսության որակը հնարավոր մոտեցնել դիտարկված 78 երկրների միջինին (էջ 142):

Դիտողություններ ատենախոսության վերաբերյալ

Աշխատանքը գերծ չէ թերություններից: Նշենք դրանցից մի քանիսը.

1. Աշխատանքը ՀՆԱ աճի որակի ու արդյունավետության մասին է: Դրա հետ կապված արվում են բազմաթիվ հետաքրքիր վերլուծություններ: Այդուհանդերձ, աշխատանքում չկա վերլուծություն կապված այն բանի հետ, թե միավոր տնտեսական աճի վրա ինչ ֆինանսական, մարդկային և հանքա-հումքային ռեսուրսներ են ծախսվել վերջին 2 տասնամյակներում՝ ըստ տարիների: Այս առումով 2-րդ գլխի 3-րդ պարագրաֆի 81-87 էջերում կատարած վերլուծությունն ամբողջական չէ, իսկ տնտեսական աճի որակի համաթվի (էջ 90-96) հաշվարկման մեթոդաբանությունը բարդ է, ոչ դինամիկ (պետք է համեմատել նաև տվյալները տարբեր ժամանակաշրջանների համար):

2. Ատենախոսը քննարկում է տնտեսության կառուցվածքի ազդեցությունը ՀՆԱ արտադրության վրա: Մասնավորապես, կանգ է առնում տնտեսության կենտրոնացվածության մակարդակի դինամիկայի վրա (էջ 65-74), իրավացիորեն նշում տնտեսության գերկենտրոնացվածությունը Երևանում (էջ 73), բայց այդ խնդիրը կապում

է ՀՀ տնտեսության կառուցվածքային առանձնահատկությունների հետ: Ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ տնտեսության գերկենտրոնացվածությունը Երևանում հիմնականում պայմանավորված է ՏԻՄ մարմիններին բյուջետային ինքնաբավ աղբյուրների բացակայությամբ (ինչը հակասում է ՀՀ Սահմանադրությանը և ՏԻՄ օրենսդրությանը) և պետական կառավարման ապարատի մայրաքաղաքային տեղաբաշխմամբ:

3. Էջ 33-ում հեղինակը քննարկում է Իսթերլինի երջանկության պարադոքսը՝ Չինաստանի պարագայում: Հեղինակը նշում է, որ իբր թե չնայած 1 շնչին ընկնող ՀՆԱ ցուցանիշն այդ երկրում վերջին 2 տասնամյակներին քառապատկվել է, կյանքից բավարարվածությունը չի բարելավվել: Այս պարագայում և պ-ն Իսթերլինը, և ատենախոսը տրվել են արևմտյան պրոպագանդիստական կրթերին: Նման բան չկա:

4. Ինչպես ներածության մեջ (էջ 5), այնպես էլ բուն աշխատանքում (գլ. 2) 2-րդ և 4-րդ նորույթները պատշաճ մակարդակով հիմնավորված չեն:

5. Հարկ է նշել, որ աշխատանքում շատ են հապավումները: Ճիշտ կլիներ հենց սկզբից, ներածությունից առաջ, դրանք թվարկել:

6. Էջ 29-ում ասվում է, որ Կանաչ աճի գլոբալ ինստիտուտը հաշվարկել է կանաչ աճի համաթվեր ավելի քան 240 երկրի համար (???):

7. Էջ 47 11-րդ տող վերևից՝ "երկրաչափական" ի՞նչ:

Եզրակացություն

Ատենախոսությունն իրենից լուրջ հետազոտական աշխատանք է ներկայացնում, ինչի մասին վկայում են ուսումնասիրության վերջում ներկայացված արդյունքները: Աշխատանքում օգտագործված տեսական և գործնական մոտեցումները ընդունելի են: Հետազոտության արդյունքում առաջադրված առաջարկությունների կիրառումը կարող է եական ազդեցություն ունենալ ՀՀ ԱՎԾ այսօրվա թերի գործունեության վրա:

Այս աշխատանքի ինքնուրույնությունը, ամբողջականությունն ու արժեքը, հետազոտությունում օգտագործված հարուստ տեսական և գործնական նյութերը թույլ են տալիս եզրակացնել, որ ատենախոսությունը արժանի է բարձր գնահատականի:

Ատենախոսության սեղմագիրը համապատասխանում է աշխատանքի

բովանդակությանը: Ատենախոսության հիմնական դրույթները ներկայացված են 6 ԲԿԳԿ-ի կողմից ընդունելի գիտական հոդվածներում:

Միքայել Արմենի Նավասարդյանի՝ «ՀՆԱ արտադրության արդյունավետության գնահատումը տնտեսական աճի որակի բարելավման համատեքստում (ՀՀ նյութերով)» թեմայով ատենախոսությունը համապատասխանում է ԲԿԳԿ-ի կողմից թեկնածուական ատենախոսության համար ներկայացված պահանջներին, իսկ հեղինակն արժանի է Ը.00.02 – «Տնտեսության, նրա ոլորտների տնտեսագիտություն և կառավարում» մասնագիտությամբ տնտեսագիտության թեկնածուի գիտական աստիճանի շնորհմանը:

Պաշտոնական ընդդիմախոս՝
տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր

Հ. Ա. Բագրատյան

Հ. Ա. Բագրատյանի ստորագրության իսկությունը
հաստատում եմ՝

21 հուլիսի 2024 թ.

Կասաբաբաբա Բ.Ա.